

Zevende jaarverslag van het Centrum voor Radiologisch Erfgoed (2021-2022)

door Frans W. Zonneveld, Kees J. Simon en Jan G. van Unnik

Op 24 september 2015 is de eerste overeenkomst getekend tussen het [Trefpunt Medische Geschiedenis te Urk](#) en de NVvR met de intentie om de historie van de radiologie meer gestalte te geven. We zijn nu 7 jaar verder en inmiddels floreert daar, wat genoemd wordt het [Centrum voor Radiologisch Erfgoed](#). Voorheen onder het gezag van de Historische Commissie, vanaf 17 juni 2021 onder dat van de Sectie Historie van de NVvR. (Curatoren Simon en Zonneveld)

Na de coronaepidemie, kregen de activiteiten voor het Centrum het afgelopen jaar weer volop hun beslag, zoals hieronder duidelijk wordt.

A. Het verzamelen en toegankelijk maken van het historisch materiaal

Door het grote aanbod van boeken (gepensioneerden, erven) is het aantal dubbele exemplaren fors toegenomen. Het te koop aanbieden via internet heeft vrijwel geen effect gehad. Daarom zijn we ertoe overgegaan om de dubbele exemplaren te digitaliseren. We maken gebruik van een snijmachine en een automatische scanner van boekblokken in privébezit van één van ons (Simon). Dat verloopt succesvol (inmiddels 150 boeken), reden waarom wij voor het gebruik op Urk een scanner op de begroting hebben staan.

Op dit moment bezitten we 2319 radiologische boeken en 1162 radiologische proefschriften. Hoewel we van meerdere boeken een digitaal bestand hebben, zijn het toch vooral de proefschriften die digitaal opgeslagen zijn. In onderstaande tabel een globaal overzicht

Proefschriften		Medici	Niet-medici
Geregistreerd	2381		
Fysiek aanwezig	1162	745	259
Papier en digitaal		314	163
Alleen Digitaal		665	328

Niet meegeteld zijn programma's, proceedings, abstractboeken en "books of members" van een groot aantal radiologische congressen.

Van tijdschriften is het moeilijk om systematisch een verzameling aan te leggen. We bezitten nu één of meer nummers van tenminste 150 verschillende tijdschriften. Vorig jaar waren dat er 137. Het is nog steeds niet gelukt de buitenlandse tijdschriften waarin de Nederlandse radiologen werden geacht te publiceren (Acta Radiologica, Belgisch Tijdschrift voor Radiologie, European Radiology) te bemachtigen. Het plan is om daar in Memorad aandacht voor te vragen, nu de meeste ziekenhuizen hun papieren versie van de hand doen.

Om een indruk te krijgen wat aanwezig is aan boeken, proefschriften, tijdschriften etc. kan men terecht op de website: [De Bibliotheek](#).

Verder is een grote collectie brochures van radiologische apparatuur aangelegd. Een groot deel daarvan is alleen in digitale vorm aanwezig. Om de brochures toegankelijk te houden zijn ook de

papieren versies gescand. Dit jaar zijn veel brochures gedeeld met het Duitse Radiologie Museum in Remscheid-Lennep en een aantal mensen hebben oude brochures opgevraagd.

Op de website zelf zal te zijner tijd ook plaats ingeruimd worden voor de weergave van brochures en folders.

De catalogus van alle voorwerpen in onze collectie is steeds bijgewerkt, inclusief de namen van de schenkers.

B. Het vervaardigen van basisdocumenten en het aanleggen van (digitale) collecties van beelden en documenten.

1. Lijst van mensen die in Nederland een bijdrage hebben geleverd of leveren aan de radiologie, radiotherapie of nucleaire geneeskunde.

De lijst is afgelopen jaar gegroeid van 5223 naar 5332 namen. Zie tabel

	Alle gegadigden	Gegadigden vóór 1932
Totaal	5332 (5223)	493 (491)
Met biografie	527 (446)	283 (243)

Tussen haakjes zijn de cijfers van vorig jaar

Portretten beeldbank van personen in de hierboven genoemde lijst.

Dit jaar is het aantal portretten in deze beeldbank gestegen van 6020 portretten van 3386 personen naar 7030 portretten van 3440 personen;

Beeldbank	Personen	Portretten
Alle personen	3386 (3440)	7030 (6020)
Werkzaam in industrie	65 (65)	98 (95)
Natuur- en wiskundigen	327 (294)	492 (447)
Laboranten en PA's	49 (44)	50 (45)
Nucleair geneeskundigen	229 (222)	404 (298)
Nucleair radiologen	5 (5)	(6)
Overige medici	179 (165)	274 (259)
Radiotherapeuten	398 (403) ¹	526 (526)
Radiologen	2357 (2173)	5150 (4748)
Technisch geneeskundigen	3 (3)	3 (3)
Overigen	14 (12)	22 (19)

Tussen haakjes zijn de cijfers van vorig jaar

Deze beeldbank is dit jaar o.a. gebruikt voor het In Memoriam van Daan Dronkers (Memorad 27(2)44-45) en voor de serie "Van belang voor de radiologie, maar (bijna) vergeten" Memorad 26(4)17-18, Memorad 27(1)66-69, Memorad 27(2)21-23 en Memorad 27(3)22-25.

2. **Beeldbank van foto's van apparaten** die gebruikt zijn in bovengenoemde vakgebieden teneinde makkelijker apparaten op oude foto's te kunnen herkennen. Dit jaar is de beeldbank gegroeid naar 10.900 (10.817) foto's van 7.154 (7126) apparaten. Deze beeldbank is gebruikt voor het CT-overzicht op de website t.g.v. [50 jaar CT](#)

---

¹ Vorig jaar zijn mensen meegeteld die niet tot deze klasse behoren

3. **Beeldbank van foto's van röntgenafdelingen** in Nederland. Dit jaar gegroeid naar 3086 (3055) foto's van 453 (327) afdelingen in 171 (120) verschillende steden. Daarbij zijn ook Batavia, Semarang en Curaçao.
4. **Een digitale collectie van artikelen over afdelingen** en andere documenten. Dit jaar gegroeid naar 570 (553). Deze collectie betreft 129 (127) afdelingen.
5. **Een lijst van radiologische congresvermeldingen** in de periode 1900-2024. Deze lijst bevat 3212 (2295) vermeldingen van cursussen en congressen.
6. **Een lijst van de Nederlandse ziekenhuizen, poliklinieken en medische instituten.** De huidige lijst is afgelopen jaar gegroeid naar 1501 (1498) ziekenhuis-stadia. Met stadium wordt bedoeld een fase in het bestaan van een ziekenhuis met een unieke combinatie van ziekenhuisnaam, organisatiestructuur en vestigingslocatie.
7. **Een lijst van bedrijven die apparatuurvervaardigden** ten behoeve van het vakgebied. Deze lijst is gestegen naar 617 (609) namen van firma's. Door fusies veranderde vaak de naamgeving. Van enkele grote firma's zijn ook flow-diagrammen geconstrueerd die het fusieproces illustreren.
8. **Lijsten van bedrijfsbrochures.** Er is veel werk verzet om deze digitaal beschikbaar te krijgen. Het aantal is gestegen naar 2856 (2846) brochures van 179 (177) bedrijven. Vooral de bedrijven Philips en Siemens zijn vertegenwoordigd. Hiernaast bezitten we ook nog 1069 fysieke brochures waarvan 493 van Philips. Dit waren er vorig jaar net zoveel.
9. **Het digitale boekenbestand** is dit jaar uitgebreid van 1408 naar 1801 boeken.
10. Er is een begin gemaakt met een **digitale videobeeldbank**. Hierin zitten video's van Tv-programma's over radiologische onderwerpen, video's van bijzondere gebeurtenissen, video's van interviews met radiologen en video's die zijn uitgegeven door radiologische musea of ziekenhuizen. Dat zijn er nu 59 en dat waren er vorig jaar ook 59. De inhoud is nu als volgt: TV-programma's: 18 (18), Gebeurtenissen: 2 (2), Interviews: 4 (4), Ziekenhuis- of museumopnamen 12 (12). Vijf banden wachten op digitalisatie.

C. Activiteiten in het Trefpunt of betreffende de collectie in het Trefpunt

Er zijn dit verslagjaar 8 bezoeken gebracht aan het Trefpunt tijdens welke aan de collectie is gewerkt. In 2021 op 18 november. In 2022 op 21 januari, 23 februari, 18 maart, 5 april, 25 mei, 21 juli en 15 augustus. Er werden een lunchlezingen gehouden (zie hieronder) en er was tweemaal ontvangst van de historica Flora Lysen, die gegevens uit ons bestand nodig had voor haar werk. Ook zijn er 8 bezoeken aan schenkers geweest om documenten en/of voorwerpen op te halen.

D. Uitdragen van onze kennis tijdens activiteiten van het Trefpunt Medische Geschiedenis in Nederland te Urk

Op 18 november 2021 worden 2 lunchlezingen gehouden.

1. "Anatomie van een ontdekking. Een historische kijk op de ontdekking van de röntgenstralen" door Kees Simon. Hierin gaf Kees zijn visie over het begrip serendipiteit in het kader van de voorgeschiedenis van Röntgens grote ontdekking, waarbij hij tot de conclusie komt dat die ontdekking geen toeval was. Gestreamd op deze [LINK](#).

- 2 “Geschiedenissen van de radiologie van de toekomst”. Door de historica Flora Lysen van de Universiteit van Maastricht. Zij doet onderzoek naar de ontwikkeling van de automatisering in de radiologie met aandacht voor medical decision making en kunstmatige intelligentie (AI). Zij bezocht Urk op zoek naar bronnen. Het contact met haar duurt voort. Haar voordracht is via deze [LINK](#) te beluisteren.

Op 22 april 2022) werd het symposium “50 jaar Computer Tomografie. Van angst en ongeloof naar vaste verworvenheid” in het Trefpunt gehouden. Het programma zag er als volgt uit:

Dagvoorzitter: Drs. Jan G. van Unnik

11.00-11.30 Prof. Dr. Ir. F.W. Zonneveld: De eerste CT, Hounsfield en anderen

11.30-12.00 Prof. Dr. J.M.A. van Engelshoven: De geschiedenis van de body CT

12.00-12.30 Dr. L.M. Kingma: Overheidsbemoeienis met de introductie van CT (feiten, anekdotes en vooruitgang)

12.30-13.30 Urker lunch

13.30-14.00 Prof. Dr. J. van Gijn: Effect van de introductie van CT in de kliniek

14.00-14.30 Prof. Dr. M. Oudkerk: CT ontwikkelingen in de 21e eeuw

14.30-15.00 Discussie en sluiting

Het symposium was een succes met een volle zaal. Na de voordrachten werden de bezoekers rondgeleid door het Trefpunt. De lezingen zijn gestreamd en op deze [LINK](#) afzonderlijk te beluisteren te beluisteren. Bovenstaande links zijn op de website opgenomen:

<https://www.radhis.nl/voordrachten.html>.

E. Aanwinsten

Van hierna te noemen personen en instellingen hebben we dit jaar documenten (boeken, tijdschriften of persoonlijke documenten, proefschriften, foto's) of kleine voorwerpen ontvangen: Dr. C.J.L.R. Vellenga: D, P, V (L.R. Vellenga V), Philips Healthcare (MRI): D, Prof. Dr. J.T. Wilmink: D, V, Mw M.J.P.V. Macco: D, S.M. Brouwers: F, Prof. Dr. Ir. F.W. Zonneveld: D, Belgisch Museum voor Radiologie: D, Duits Museum voor Radiologie: D, Dr. D.J. Dronkers: D, P, E.-J. Tjalsma: V, F.H.L. Bröker: V, Dr. K.J. Simon: V, Mw F.E. Probst-van Zuylen: D (F.Ch.W.E. van Zuijlen: F), Dr. F. A. Pameijer : D(J.H. Pameijer: D) D= Documenten, V= Voorwerpen, F= Foto's

Helaas was er op onze locatie geen plaats voor een ENRAF-doorlichtstatief uit Meppel en een stereoscopie apparaat uit Tielt (B). We hebben het radiologiemuseum te Remscheid-Lennep bereid gevonden deze apparaten in hun collectie op te nemen.

Het belangrijkste voorwerp dat dit jaar aan de collectie is toegevoegd is een MRI-testfantoom uit 1988.

F. Web-activiteiten (www.radhis.nl)

Het beheer van de website berust nog steeds bij Kees Simon. Als hij uitvalt, is de website verloren. We zijn daarom **naarstig op zoek naar een tweede beheerder**.

Ter gelegenheid van 50 jaar Computer Tomografie is er op de website een overzicht geplaatst van de verschillende typen CT-scanners die er in die 50 jaar in gebruik zijn geweest (www.radhis.nl/ct-generaties.html).

Er is ook een update gemaakt vande lijst van oraties en afscheidsredes en een begin gemaakt om de WORD-lijst uiteindelijk te vervangen door een EXCEL-lijst .(www.radhis.nl/oraties.html) .

Een soortgelijke update heeft plaatsgevonden van de lijst met namen van personen die voor of in 1932 zijn geboren (Biografieproject) (www.radhis.nl/biografieproject.html).

Er zijn ook links geplaatst naar de voordrachten die zijn gehouden. (www.radhis.nl/voordrachten.html).

G. Financiering

We hebben het budget voor de opbouw van het Centrum voor Radiologisch erfgoed, behalve voor de hosting van de website en enkele vaste kosten, het eerste gedeelte van dit jaaraangesproken voor de organisatie van het symposium op 22 april 2022 in het Trefpunt.

H. Voordrachten

1. J.M.A. van Engelshoven: Röntgenstraling en geneeskunde. Ontwikkelingen in de 20^e eeuw. Symposium “Röntgen ontraadselt. Een nieuw soort stralen 125 jaar later” te Apeldoorn dd 5-11-2021 (www.youtube.com/watch?v=py2u5wcxo1Q) positie 25:34
2. K.J. Simon: Anatomie van een ontdekking. Een historische kijk op de ontdekking van de röntgenstralen. Lunchlezing Trefpunt dd 18-11-2021
3. J.G. van Unnik: Inleiding van het Symposium 50 jaar Computertomografie
4. F.W. Zonneveld: De eerste CT, Hounsfield en anderen
5. J.M.A. van Engelshoven: De geschiedenis van de body CT
6. L.M. Kingma: Geschiedenis rond 50 jaar CT; feiten en anekdotes.
7. J. van Gijn: De introductie van de CT-scan in de kliniek.
8. M. Oudkerk: CT ontwikkelingen in de 20^e eeuw. Techniek en diagnostiek.

Behalve via de hyperlinks, zijn de voordracht ook te raadplegen op de website:<https://www.radhis.nl/voordrachten.html>

I. Publicaties

De volgende publicaties kunnen worden vermeld:

1. F.H.L. Bröker: Röntgen in woord en beeld onthuld in Gelre ziekenhuizen Apeldoorn. Memorad 26(4) 12-13.
2. K.J. Simon, F.W. Zonneveld: Van belang voor de radiologie, maar (bijna) vergeten Aflevering 1: Carl Wilhelm Bollaan (1957-1914). Memorad 26(4) 17-18.
3. C.J.L.R. Vellenga: Een kijkje in de veelbewogen levens van natuurkundigen Paul Ehrenfest en Tatiana Afanassjewa. Memorad 26(4) 20-21.
4. F.H.L. Bröker::Speciaal symposium markeert opening tentoonstelling in CODA Museum. Waardige afsluiting Röntgenjaar. Memorad 27(1) 62-65.

5. K.J. Simon, F.W. Zonneveld: Van belang voor de radiologie, maar (bijna) vergeten Aflevering 1: Carl Wilhelm Bollaan (1957-1914).Memorad 27(1) 66-69
6. C.J.L.R. Vellenga: Gerrit van Rijn vindt altijd weer nieuwe details over Röntgen [Boekbespreking]. Memorad 27(1) 74-75.
7. K.J. Simon, F.W. Zonneveld: Van belang voor de radiologie, maar (bijna) vergeten Aflevering 3. Wordt het geen tijd voor de Pieter Hendrik Eijkman prijs?Memorad 27(2) 21-23.
8. F.W. Zonneveld: Symposium 50 jaar CT. Van Angst en ongeloof naar vaste verworvenheid. Memorad 27(2) 24-25.
9. K.J. Simon: Indrukwekkende biografie over grondlegger van de neuroradiologie: Arthur Schüller [Boekbespreking]. Memorad 27(2) 37.
10. F.W. Zonneveld: In Memoriam Daniël Johan Dronkers 25 april 1932 – 6 december 2021. Memorad 27(2) 44-45.
11. J.M.A. van Engelshoven, L.M. Kingma, G.J.E. Rosenbusch, K.J. Simon, J.G. van Unnik, J. Vermeij, P.J. van Wiechen, F.W. Zonneveld: In Memoriam KeesVellenga 16 februari 1947 – 19 januari 2022. Memorad 27(2) 46-47.
12. K.J. Simon, F.W. Zonneveld: Van belang voor de radiologie, maar (bijna) vergeten Aflevering 4. De opkomst van de thoraxfoto voor de tuberculosedagnostiek: een moeizame weg. Memorad 27(3) 22-25.

J. Belangrijkste plannen voor het komende jaar

Door de coronacrisis zijn wat plannen voor dit jaar op een laag pitje komen te staan. We hopen daarom dat de mogelijkheid zal bestaan deze plannen het komende jaar wel te realiseren. Er zijn projecten bij die over meerdere jaren lopen zoals het digitaliseren en digitaal toegankelijk maken van onze documenten. Als voorbereiding daarop is er een onderzoek gedaan naar de verschillende typen scanners die het boek intact laten. Het onderzoek is op dit moment gefocusseerd op het viermaal per jaar belichten van een onderwerp in de Nederlandse radiologische geschiedenis dat tot nu toe onderbelicht is gebleven. Simon en Zonneveld hebben vorig najaar een serie gestart in Memorad met de titel “Van belang voor de radiologie, maar (bijna) vergeten”.

We proberen meer mensen te activeren om deel te nemen in onze projecten. Zo kijken we naar de mogelijkheid tot het vormen van werkgroepen. Ook zijn we op zoek naar een tweede beheerder van de website.